

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

Αλτάνης Παναγιώτης - Κατσαρού Φανή - Κουτσοκλένης Χρήστος

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Β' τάξη 1ου ΚΥΚΛΟΥ
Ειδικότητα: Κοινωνικών Φροντιστών

ΤΟΜΕΑΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΑΘΗΝΑ 2001

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Αλτάνης Παναγιώτης: Κοινωνικός Λειτουργός, Πτυχιούχος Παιδαγωγικού της ΠΑΤΕΣ.

Κατσαρού Φανή: Κοινωνική Λειτουργός (MSW), Επίκουρος Καθηγήτρια Κοινωνικής Εργασίας, Ψυχοθεραπεύτρια, Εκπαιδευτής και Σύμβουλος Στελεχών Επιχειρήσεων.

Κουτσοκλένης Χρήστος: Κοινωνικός Λειτουργός, Πτυχιούχος Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θράκης, Εκπαιδευτικός ΠΕ18 Κοινωνικής Εργασίας.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΙΣΗΣ

Βικέντιος Γιώργος: Κοινωνικός Λειτουργός, Γ' Περιφερειακό Σύστημα Υγείας.

Κόκλα Ιωάννα: Κοινωνική Λειτουργός, Εργοθεραπεύτρια, Πτυχιούχος Παιδαγωγικού της ΠΑΤΕΣ, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης.

Μαρντικιάν - Γαζερίαν Μπαϊτζάρ: Κοινωνική Λειτουργός, Καθηγήτρια Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Αθήνας.

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ

Στάππα Ματίνα: Οδοντίατρος, Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μανωλακάκη Ασπασία: Φιλολόγος Εκπαιδευτικός

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Παναγόπουλος Ιωάννης: Αναλυτής Συστημάτων - Οικονομολόγος

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Υπεύθυνη του τομέα «Υγείας και Πρόνοιας»
Ματίνα Στάππα, Οδοντίατρος
Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
----------------	---

Κεφάλαιο Α΄	11
--------------------------	----

Έννοια, Σκοποί και Αρχές της Κοινωνικής Πρόνοιας

1.1 Έννοια και σκοποί της Κοινωνικής Πρόνοιας	12
1.1.1 Κοινωνική Πρόνοια	12
1.1.2 Σκοποί	12
1.2 Η άσκηση του προνοιακού έργου – Αρχές και Δεοντολογία	15
1.3 Σχέση Κοινωνικής Πρόνοιας και Ανθρώπινων Αναγκών	19
1.4 Το Κράτος Πρόνοιας και τα Κοινωνικά Αγαθά	26
1.5 Το Κράτος Πρόνοιας και η σύνδεσή του με τα Πολιτειακά Δικαιώματα	29

Κεφάλαιο Β΄	31
--------------------------	----

Η Ιστορική Εξέλιξη του Θεσμού της Κοινωνικής Πρόνοιας και οι Σύγχρονες Τάσεις

2.1 Από την Αρχαιότητα έως και την πρώτη Χριστιανική περίοδο	32
2.2 Βυζάντιο – Μεσαίωνας και Τουρκοκρατία	38
2.3 Ο 18ος – 20ος αιώνας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη	44
2.4 Τάσεις και προοπτικές για τον 21ο αιώνα	52
2.5 Η έννοια και ο ρόλος της βελτίωσης της ποιότητας και αποτελεσματικότητας των παρεχομένων υπηρεσιών	58
2.6 Η βελτίωση της ποιότητας και η αποτελεσματικότητα ως προτεραιότητες του κοινωνικού σχεδιασμού και της κοινωνικής πολιτικής	61
2.7 Σχεδιασμός μίας κοινωνικής πολιτικής ευαίσθητης ως προς τον εξυπηρετούμενο πληθυσμό	66

Κεφάλαιο Γ΄	69
--------------------------	----

Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

3.1 Τα ανθρώπινα δικαιώματα	70
3.2 Τα δικαιώματα του παιδιού	78

Κεφάλαιο Δ΄	89
--------------------------	----

Τα Χαρακτηριστικά και η Λειτουργία των Προνοιακών Υπηρεσιών στην Ελλάδα

4.1 Γενικά χαρακτηριστικά	90
4.2 Νομική Υπόσταση Υπηρεσιών Πρόνοιας	93
4.3 Δημόσιες Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας	95

4.3.1	Κεντρικές επιτελικές υπηρεσίες	95
4.3.2	Περιφερειακές υπηρεσίες	97
4.3.3	Αποκεντρωμένες αυτοτελείς υπηρεσίες	97
4.3.4	Υπηρεσίες Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης	98
4.3.5	Υπηρεσίες Τοπικής Αυτοδιοίκησης	99
4.4	Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας στον Ιδιωτικό Τομέα	101
4.4.1	Ιδιωτικές υπηρεσίες πρόνοιας κερδοσκοπικού χαρακτήρα	101
4.4.2	Μη κερδοσκοπικές ιδιωτικές υπηρεσίες πρόνοιας εθελοντικού χαρακτήρα	102
4.5	Δομή, Αρμοδιότητες και Λειτουργία του Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας και των Περιφερειακών Διοικήσεων	107
4.5.1	Δομή, αρμοδιότητες και λειτουργία του Υπουργείου του Τομέα Κοινωνικής Πρόνοιας	107
4.5.2	Δομή, αρμοδιότητες και λειτουργία των υπηρεσιών πρόνοιας των Περιφερειακών Διοικήσεων	112
4.6	Δομή, Αρμοδιότητες και Λειτουργία των Υπηρεσιών Κοινωνικής Πρόνοιας σε Νομαρχιακό και Τοπικό Επίπεδο	114
4.6.1	Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση	114
4.6.2	Τοπική Αυτοδιοίκηση	115
4.7	Σύγχρονη ανάπτυξη και περιεχόμενο των Υπηρεσιών Κοινωνικής Πρόνοιας	118
4.7.1	Κοινωνική Προστασία Οικογένειας	120
4.7.2	Κοινωνική Φροντίδα και Προστασία Παιδιών, Εφήβων και Νέων	121
4.7.3	Προστασία Ηλικιωμένων	123
4.7.4	Κοινωνική Προστασία και Φροντίδα Ατόμων με Αναπηρίες	123
4.7.5	Κοινωνική προστασία από κοινωνικό αποκλεισμό των ευπαθών πληθυσμιακών ομάδων	125

Κεφάλαιο Ε' 127

Η Κοινωνική Προστασία Οικογένειας και Παιδιού

5.1	Η Οικογένεια	128
5.2	Η Ιστορική εξέλιξη της Οικογένειας στις Δυτικές κοινωνίες	130
5.3	Μορφές οικογενειακής οργάνωσης	132
5.3.1	Η ενιαία οικογένεια	132
5.3.2	Η πολυγαμική οικογένεια	132
5.3.3	Η εκτεταμένη οικογένεια	132
5.3.4	Η πυρηνική οικογένεια	134
5.3.5	Η μονογονεϊκή οικογένεια	136
5.3.6	Η ελεύθερη συμβίωση	141
5.3.7	Οι ιδιότυπες οικογένειες	142
5.3.8	Άλλες μορφές οικογενειακής οργάνωσης	143
5.4	Ο κύκλος ζωής της Ελληνικής Οικογένειας	145
5.5	Η κοινωνική προστασία της Οικογένειας και της Μητρότητας	151
5.6	Υποκατάστατες μορφές της φυσικής Οικογένειας	154

5.6.1 Η υιοθεσία	154
5.6.2 Η ανάδοχη οικογένεια	159
5.6.3 Η τεχνητή οικογένεια	162
5.7 Μορφές κοινωνικής φροντίδας του Παιδιού	165
5.7.1 Ιδρύματα κοινωνικής προστασίας	165
5.7.2 Κοινωνικά διαμερίσματα	167
5.7.3 Οι ξενώνες	167
5.8 Μέτρα Κοινωνικής Πολιτικής – Υπηρεσίες και Προγράμματα	169
5.8.1 Οικονομική ενίσχυση οικογένειας και παιδιού	169
5.8.2 Βρεφονηπιακοί σταθμοί, παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία	170
5.8.3 Ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο	171
5.8.4 Οικοτροφεία – Εστίες σίτισης	173
5.8.5 Ολιγόωρη προστασία νηπίων μη εργαζομένων μητέρων	174
5.8.6 Παιδικές κατασκηνώσεις	174
5.9 Παιδί και ελεύθερος χρόνος – δημιουργική απασχόληση	176
5.10 Παιδί με Αναπηρίες	178
5.11 Παιδί από άλλη πατρίδα και πολιτισμό	183
5.12 Εργαζόμενο παιδί	185

Κεφάλαιο ΣΤ'

Η Κοινωνική Πρόνοια για την Εφηβική Ηλικία

6.1 Η Εφηβεία	190
6.2 Η Διαμόρφωση Ταυτότητας στην Εφηβεία	191
6.2.1 Ταυτότητα και Φυσικό Περιβάλλον	191
6.2.2 Η Κοινωνική Διάσταση της Ταυτότητας	193
6.2.3 Η Ψυχολογική Διάσταση της Ταυτότητας	198
6.3 Μερικές Αλλαγές & Δυσκολίες της Εφηβείας	201
6.4 Ο Έφηβος, η Οικογένεια και το Σχολείο	206
6.5 Ο Έφηβος, η Εργασία και ο Ελεύθερος Χρόνος	210
6.6 Ο Έφηβος και η Ψυχική Υγεία	213
6.7 Έφηβος και Παραβατική Συμπεριφορά	215
6.8 Έφηβοι με Αναπηρίες	217
6.9 Ο Έλληνας Έφηβος ως Πολίτης της Ευρώπης	219

Κεφάλαιο Ζ'

Κοινωνική Πρόνοια και Ενήλικος Πληθυσμός

7.1 Τα δικαιώματα των δύο φύλων και ισότητα ευκαιριών	222
7.2 Ο ενήλικας εργαζόμενος και ο μακροχρόνια άνεργος	227
7.3 Πολιτισμικές ομάδες ενηλίκων και υποστηρικτικές υπηρεσίες	231

7.4	Ο ενήλικας πρόσφυγας, αλλοδαπός, μετανάστης, παλιννοστήσας και οι υπηρεσίες στήριξης	241
7.5	Ο Ενήλικας και η Ψυχική Υγεία	250
7.6	Ο παραβατικός ενήλικας – Προγράμματα αποφυλακισθέντων	253

Κεφάλαιο Η΄ 255

Η Κοινωνική Πρόνοια και ο Υπερήλικος Πληθυσμός

8.1	Σύγχρονες δημογραφικές τάσεις	256
8.2	Οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της γήρανσης του πληθυσμού	260
8.3	Τα προβλήματα και οι ανάγκες της τρίτης ηλικίας	262
8.3.1	Κατοικία	262
8.3.2	Σωματική και ψυχική υγεία	263
8.3.3	Οικογενειακή ζωή	265
8.3.4	Οικονομική κατάσταση – Εισόδημα	267
8.3.5	Ελεύθερος χρόνος	268
8.3.6	Δυσχερείς συνθήκες επικοινωνίας	270
8.3.7	Εκπαίδευση	271
8.3.8	Διατροφή	272
8.4	Η τρίτη ηλικία και κοινωνική συμμετοχή	274
8.5	Προγράμματα κοινωνικής προστασίας των ηλικιωμένων	277
8.5.1	Ανοικτή φροντίδα	277
8.5.2	Κλειστή περίθαλψη	283

Κεφάλαιο Θ΄ 287

Η Κοινωνική Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση

9.1	Η Κοινωνική Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση	288
9.1.1	Ο κοινωνικός χάρτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης	290
9.1.2	Συστάσεις της ΕΕ για την σύγκλιση των Συστημάτων Κοινωνικής Προστασίας των κρατών μελών	294
9.1.3	Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός	300

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 307

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 310

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός αυτού του βιβλίου, κατ' αρχήν, είναι να εισαγάγει τους μαθητές της ειδικότητας Κοινωνικών Φροντιστών του Τομέα Υγείας και Πρόνοιας, της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, στις έννοιες της Κοινωνικής Πρόνοιας και να τους ενημερώσει για το πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσονται και λειτουργούν οι αντίστοιχες υπηρεσίες στη χώρα μας. Επιπλέον, να τους δώσει πληροφορίες και ερεθίσματα για να προσεγγίσουν τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα και να προβληματισθούν σχετικά με τις πολιτικές, τα μέτρα, τα προγράμματα και τις υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας που απαιτούνται για την ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών.

Για τη συγγραφή του βιβλίου που έχετε στα χέρια σας λάβαμε υπ' όψη μας:

- ✓ Το ωρολόγιο αναλυτικό πρόγραμμα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
- ✓ Τους σκοπούς που επιδιώκει η Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση και τις εκπαιδευτικές και παιδαγωγικές ανάγκες των μαθητών
- ✓ Τις πολύτιμες παρατηρήσεις των συναδέλφων κριτών, που όρισε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
- ✓ Την αντίστοιχη ελληνική και διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία

Το περιεχόμενο αυτού του βιβλίου δεν θα μπορούσε να εξαντλήσει τα διαπραγματευόμενα θέματα σε έκταση και ποικιλία λόγω του περιορισμένου χώρου και των ειδικών στόχων.

Ευελπιστούμε, όμως, ότι θα προκαλέσει το ενδιαφέρον των μαθητών, γιατί συνδέεται με σύγχρονους κοινωνικούς προβληματισμούς. Επίσης φιλοδοξούμε να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για το παιδαγωγικό έργο του καθηγητή. Προσδοκία μας είναι να αναδείξουμε το ευαίσθητο και σημαντικό έργο που επιτελεί ο τομέας της Κοινωνικής Πρόνοιας.

Τέλος, καταθέσαμε τον προσωπικό μας βαθμό αγάπης και ενδιαφέροντος για την Κοινωνική Πρόνοια και την Εκπαίδευση, όπου επί μακρόν, πιστά και ευσυνείδητα προσπαθούμε να υπηρετούμε.

Θερμές ευχαριστίες σε όσους συνέβαλαν στον εμπλουτισμό αυτού του βιβλίου.

Οι συγγραφείς

